DOI: <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2020-68-37>
УДК 658

Ковальський А.О.

аспірант кафедри бухгалтерського обліку та аудиту,
Одеський національний економічний університет

Кузіна Р.В.

професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту,
Одеський національний економічний університет

Kovalskiy Andrii, Kuzina Ruslana

Odessa National Economic University

ТРЕНДОВИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕФЕКТИВНОГО ІНВЕСТИВАННЯ

TREND ANALYSIS OF ACTIVITY OF THE COMMUNAL INFRASTRUCTURE ENTERPRISES AS A PREREQUISITE FOR EFFECTIVE INVESTING

У статті проведений аналіз сучасного стану та закономірностей розвитку підприємств комунальної інфраструктури Одеської області. Для аналізу було обрано дев'ять підприємств комунальної інфраструктури південного регіону України, проведений аналіз їхньої діяльності, зокрема трендовий аналіз діяльності типових підприємств комунальної інфраструктури. Доведено, що рентабельність підприємств не залежить від того, які види послуг вони надають. Зроблений висновок що у типових підприємств починаючи з 2017 року рівень рентабельності почав прискорено збільшуватися (КП «Чорноморськ-теплоенерго»), у той час як на підприємстві ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» негативна тенденція до спаду рентабельності продовжилася. Також були визначені показники оцінки ефективності інвестиційних проектів для підприємств комунальної інфраструктури.

Ключові слова: класифікація комунальних підприємств, комунальна інфраструктура, функціонування комунальних підприємств, економічний аналіз, рентабельність послуг.

В статье проведен анализ современного состояния и закономерностей развития предприятий коммунальной инфраструктуры Одесской области. Для анализа были выбраны девять предприятий коммунальной инфраструктуры южного региона Украины, проведен анализ их деятельности, в частности трендовый анализ деятельности типичных предприятий коммунальной инфраструктуры. Доказано, что рентабельность предприятий не зависит от того, какие виды услуг они предоставляют. Рассчитана рентабельность предприятия, которая характеризует эффективность вложений в основные и оборотные средства предприятия. Сделан вывод, что в типичных предприятиях КП «Чорноморсктеплоэнерго» и ОКП «Николаевоблтеплоэнерго» в 2016 была тенденция к снижению уровня рентабельности, однако, начиная с 2017 года уровень рентабельности КП «Чорноморсктеплоэнерго» начал ускоренно увеличиваться, в то время как на предприятии ОКП «Николаевоблтеплоэнерго» негативная тенденция к спаду рентабельности продолжилась. Также были определены показатели оценки эффективности инвестиционных проектов для предприятий коммунальной инфраструктуры.

Ключевые слова: классификация коммунальных предприятий, коммунальная инфраструктура, функционирование коммунальных предприятий, экономический анализ, рентабельность услуг.

The article analyzes the current state and patterns of development of the municipal infrastructure of the Odessa region. In our research were selected nine enterprises of the communal infrastructure of the southern region of Ukraine. The analysis of their activity was carried out, in particular the trend analysis of the operation of typical enterprises of communal infrastructure. It proved that the profitability of enterprises does not depend on what types of services they provide. The enterprise's profitability is calculated, which characterizes the efficiency of the invested fixed and current assets of the enterprise. As a result of research, we see, that in the typical enterprises (KP "Chornomorskteploenergo" and OKP "Mykolaivoblteploenergo") until 2016 the profitability was decreasing. However, starting from 2017 the level of profitability of KP "Chornomorskteploenergo" began to increase rapidly, while at the enterprise OKP "Mykolaivoblteploenergo" the negative tendency to decline of profitability proceeded. We determined indicators for assessing the effectiveness of investment projects for municipal infrastructure enterprises as well. We can recommend to calculate both ways – static (return on investment, payback period) and discounted (net present value of the project, return on investment project index, internal rate of return, modified internal rate of return) indicators. That indicators are closely interrelated and allow us to estimate efficiency comprehensively. For example, the profitability index characterizes by simplicity, and shows us the marginal level of profitability, the value of which the company can compare with the cost of equity or borrowed capital and have an initial idea of the effectiveness (feasibility) of the project; the payback period also allows you to quickly and effortlessly (simply) form an idea of the feasibility of the project. At the same time, discounting methods take into account the value of money over time, as well as depreciation deductions as a source of cash flow. The net present value of a project will indicate whether it will be profitable if the present amount of its future net income (cash flows) is reduced to the present time and the present value of the investment is deducted from them.

Key words: classification of communal enterprises, communal infrastructure, functioning of communal enterprises, economic analysis, profitability of services.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання прослідковується низька ефективність функціонування підприємств комунальної власності.

Проблема полягає у використанні застарілої матеріально-технічної бази, що не модернізувалася останні десятиріччя і вимагає величезних інвестицій. Низький рівень оновлення основних засобів, значні витрати на обслуговування інфраструктурних мереж та структур управління разом з неадекватною ціновою політикою є основними перешкодами для залучення інвестицій і повного використання комунальних послуг. Тому питання залучення інвестиційних ресурсів в підприємства житлово-комунального господарства (далі – ЖКГ) і його модернізації залишається актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інвестиційного забезпечення комунальних підприємств та необхідність створення дієвого механізму здійснення інвестиційної діяльності підприємствами ЖКГ розглядали у своїх наукових працях П. Зав'ялов, М. Козоріз, Л.І. Абалкін, Й.А. Бланк, Т.Г. Васильців, Г. Маркович, Є. Ружанський, Л.В. Кравцова, Н.В. Ващенко, В.Ю. Світлична, А. Ю. Бережна, Л. М. Бражнікова, В. І. Перебийніс, М.Є. Рогоза, В.В. Тітяєв та інші вітчизняні й зарубіжні вчені. Високо оцінюючи наукові розробки вчених із питань реформування житлово-комунального господарства, необхідно акцентувати увагу на тому, що проблематика управління ефективністю інвестицій підприємств даної галузі висвітлена недостатньо.

Виклад основного матеріалу. Вкладенню інвестицій у будь-яку сферу економіки повинен передувати аналіз сучасного стану та закономірностей розвитку підприємств. Об'єктом даного дослідження є підприємства комунальної інфраструктури Одеської області. Для аналізу нами було обрано 9 підприємств комунальної інфраструктури південного регіону України, проведений аналіз їхньої діяльності

В якості інформаційної бази використана бухгалтерська та статистична звітність підприємств за 2016-2019 рр. [1].

На основі вивчення літературних джерел та нормативних документів можна констатувати, що основним завданням інвестування у діяльність підприємства є підвищення ефективності його діяльності.

Загальну характеристику ефективності діяльності підприємства надає рівень рентабельності діяльності. На практиці визначають систему показників рентабельності, серед яких основними є рентабельність продукції та рентабельність підприємства.

У таблиці 1 представлено рентабельність продукції підприємств комунальної інфраструктури за 2016-2019 рр.

Як ми бачимо з даних таблиці 1, за результатами 2019 року лише 3 підприємства вели рентабельну основну операційну діяльність (КП «Сервісний центр», КП «Чорноморськтеплоенерго» та КП «Узбережжя Одеси»), при цьому КП «Сервісний центр» було рентабельним протягом усього аналізованого періоду. У той же час основна діяльність 5 підприємств (КП «Одесміськелектротранс», КП «Одесміськесвітло», ОКП «Миколаївоблтеплоенерго», КП «Міськзелентрест», КП ЖКС «Чорноморський») була збитковою протягом усього періоду. Тобто, рівень доходів від основної діяльності цих підприємств жодного року не покривав суму витрат. Найбільш збитковою була основна діяльність КП «Одесміськесвітло» та КП «Міськзелентрест». Так у 2019 році доходи від основної діяльності КП «Одесміськесвітло» покривали лише 4,1 % витрат, а КП «Міськзелентрест» – майже 5 %.

Однак підприємство КП «Міськзелентрест» основну суму доходів отримує від інших видів операційної діяльності. Так у 2019 році чистий дохід підприємства від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) склав 3,1 млн. грн., а інші операційні доходи – 49,7 млн. грн. У результаті за 2019 рік підприємство отримало чистий прибуток у сумі 89 тис. грн., у той час як збитки від основної операційної діяльності склали 9 млн. грн.

Підприємство КП «Одесміськесвітло» за результатами основної операційної діяльності отримало збитки на суму майже 10 млн. грн., однак інші види діяльності принесли йому дохід 10,3 млн. грн. і підприємство в результаті отримало чистий прибуток у сумі 40 тис. грн.

Отже, як показали результати аналізу, рентабельність підприємств не залежить від того, які види послуг вони надають. Так підприємства ОКП «Микола-

Таблиця 1

Динаміка рентабельності продукції підприємств комунальної інфраструктури, %

№ з/п	Підприємство	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
1	КП «Одесміськелектротранс»	-63,9	-67,5	-70,4	-66,0
2	КП «Одесміськесвітло»	-67,8	-78,3	-82,1	-95,9
3	ОКП «Миколаївоблтеплоенерго»	-13,2	-15,8	-18,1	-17,4
4	КП «Міськзелентрест»	-89,7	-93,9	-89,2	-95,1
5	КП «Сервісний центр»	2,4	4,6	6,9	8,5
6	КП ЖКС «Чорноморський»	-30,8	-15,8	-10,8	-6,0
7	КП «Чорноморськтеплоенерго»	-12,4	-14,3	10,3	19,2
8	КП «Чорноморськводоканал»	-14,9	-11,5	0,6	-0,7
9	КП «Узбережжя Одеси»	22,8	31,8	-10,5	27,1

Джерело: розроблено авторами за даними [1]

ївооблтеплоенерго» та КП «Чорноморськтеплоенерго», що надають послуги теплопостачання, у 2016-2017 рр. були збитковими, а в 2018-2019 рр. основна діяльність КП «Чорноморськтеплоенерго» стала прибутковою, у той час як ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» лише погіршило свій фінансовий результат.

КП «Сервісний центр», що надає послуги водопостачання, протягом усього досліджуваного періоду було рентабельним, а КП «Чорноморськводоканал» лише у 2018 році отримало прибуток від основної діяльності, а весь інший час отримувало збитки.

КП ЖКС «Чорноморський», що здійснює комплексне обслуговування об'єктів, протягом 2016-2019 рр. було збитковим, а КП «Узбережжя Одеси», що надає такі ж послуги, лише у 2017 році отримало збитки від основної діяльності, а весь інший час його діяльність була рентабельною.

Узагальнюючим показником рентабельності є рентабельність підприємства. Вона характеризує ефективність вкладених основних та оборотних засобів підприємства. У таблиці 2 представлено рентабельність досліджуваних підприємств.

Рівень рентабельності підприємства залежить від суми прибутку (збитків), які підприємство отримало від усіх видів діяльності, та наявних основних фондів і оборотних засобів.

Аналізуючи дані табл. 2 можна відмітити, що діяльність більшості підприємств комунальної інфраструктури у 2019 році була рентабельною, тобто підприємства ефективно використовували свої основні фонди та оборотні засоби. Виділяється з точки зору неефективності діяльності ОКП «Миколаївоблтеплоенерго», яке протягом усього досліджуваного періоду було збитковим, причому ситуація в 2019 році суттєво погіршилася. У той же час інше підприємство теплопостачання КП «Чорноморськтеплоенерго», яке було збитковим у 2016-2017 рр., в останні 2 роки мало порівняно високі показники рентабельності: у 2019 році на 1 грн. основних фондів і оборотних засобів отримано 7 коп. чистого прибутку.

Представимо динаміку рентабельності підприємств теплопостачання графічно, включивши додатково зна-

чення показників за 2014-2015 рр. (рис. 1.1). Для того, щоб виявити основну тенденцію розвитку досліджуваних показників доцільно побудувати їх тренди, які відображають сформовану тенденцію [2, с. 337].

Одним із способів встановлення та відображення загальної тенденції досліджуваного економічного показника є графічний спосіб побудови тренду. Він дозволяє не лише надати графічне зображення сформованої тенденції, а також отримати рівняння, що відображає тенденцію, і коефіцієнт детермінації, який дозволяє встановити наскільки точно, адекватно відображає даний тренд сформовану тенденцію досліджуваного показника.

Згідно рис. 1 основну тенденцію розвитку рентабельності КП «Чорноморськтеплоенерго» найбільш оптимально відображає парабола другого ступеня, а для ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» найбільш прийнятною стала пряма лінія.

Що стосується оцінки ефективності інвестиційних проектів у сфері ЖКГ необхідно розраховувати як статичні (прості) (коефіцієнт рентабельності інвестицій, термін окупності), так і приведені (чиста теперішня вартість проекту, індекс прибутковості інвестиційного проекту, внутрішня ставка прибутковості, модифікована внутрішня ставка прибутковості) показники, оскільки вони тісно взаємозв'язані між собою і дають змогу оцінити ефективність комплексно [3, с. 351].

Так, на нашу думку, індекс рентабельності характеризується простотою і показує граничний рівень рентабельності, величину якого підприємство може порівняти з вартістю власного або позиченого капіталу й мати початкове уявлення про ефективність (доцільність) проекту; термін окупності теж дає змогу швидко і без зусиль (просто) сформулювати уяву про доцільність проекту.

Дисконтні методи враховують вартість грошей у часі, а також амортизаційні відрахування як джерело грошового потоку. Чиста теперішня вартість проекту покаже, чи буде він прибутковим, якщо привести до теперішнього часу суму майбутніх його чистих надходжень (грошових потоків) і відняти від них теперішню вартість інвестицій [4, с. 304].

Таблиця 2

Динаміка рентабельності підприємств комунальної інфраструктури, %

Підприємство	Рік			
	2016	2017	2018	2019
КП «Одесміськелектротранс»	-0,193	-0,267	-0,468	3,628
КП «Одесміськсьвітло»	0,005	0,003	0,012	0,019
ОКП «Миколаївоблтеплоенерго»	-11,462	-10,864	-8,570	-15,416
КП «Міськзелентрест»	0,179	0,050	0,364	0,056
КП «Сервісний центр»	0,172	0,033	0,039	0,070
КП ЖКС «Чорноморський»	-0,032	-8,082	-0,182	-0,050
КП «Чорноморськтеплоенерго»	-7,037	-8,068	4,627	7,081
КП «Чорноморськводоканал»	-2,635	-1,949	1,511	0,743
КП «Узбережжя Одеси»	0,057	0,055	-9,839	-5,500

Джерело: розроблено авторами за даними [1]

Рис. 1. Динаміка рентабельності підприємств ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» та КП «Чорноморськтеплоенерго»

Джерело: розроблено авторами за даними [1]

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Проведений трендовий аналіз підприємств комунальної сфери дає можливість зробити висновок, що у типових підприємств КП «Чорноморськтеплоенерго» та ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» до 2016 р. тенденція рівня рентабельності була до зниження. Однак починаючи з 2017 року рівень рентабельності КП «Чорноморськтеплоенерго» почав прискорено збільшуватися, у той час як на підприємстві ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» негативна тен-

денція до спаду рентабельності продовжилася. Отже, керівництву ОКП «Миколаївоблтеплоенерго» необхідно терміново звернути увагу на сформовану тенденцію і прийняти відповідні управлінські рішення.

Вважаємо що аналіз ефективності інвестиційних проектів із урахуванням фактичного стану економічного середовища доцільно здійснювати за допомогою статичних і дисконтних показників ефективності інвестицій, мета якого полягає у швидкому й недорогому виявленні потенційної вигоди від здійснення проекту.

Список літератури:

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Семенова В. Г., Семенова К. Д. Використання моделей одного часового ряду для прогнозування економічних показників у сучасних умовах. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2018. Випуск 3 (26). С. 334–340.
3. Полякова Н. Житлово-комунальне господарство: сучасні перспективи розвитку. *Економічний аналіз*. 2012 рік. No 11. Ч. 3. С. 350–353.
4. Парубець О.М., Сугоняко Д.О., Краснянська Ю.В. Напрями вдосконалення механізму фінансування житлово-комунального господарства України. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. No 3 (08). С. 302–306.
5. Покровська О.Ю. Экономический механизм финансирования жилищно-коммунального хозяйства регионов Украины. *Науково-технічний збірник*. 2011.
6. Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України України. URL: <http://www.minregion.gov.ua/press/news>

References:

1. Government statistics service of Ukraine. Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Semenova V.G., Semenova K.D. Using of models of one watch series for forecasting economical indicators of the modern terms. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2018. Issue 3 (26). S. 334–340.
3. Polyakova N. Communal entities: modern perspectives of development. *Economic analysis*. 2012. No 11. P. 3. P. 350–353.
4. Parubets OM, Sugonyako DO, Krasnyanska Yu. V. Directly, thoroughly understanding the mechanism of financing the housing and communal government of Ukraine. *Europe: economy, business and management*. 2017. No 3 (08). S. 302–306.
5. Pokrovska O.Y. Economic mechanism of financing the housing and communal services of the regions of Ukraine. *Science-tech*. 2011.
6. Ministry of regional development, budgeting and housing and communal government of the Ukraine of Ukraine. Access mode: <http://www.minregion.gov.ua/press/news>